

громадяни зможуть займатись, використовуючи програмні та технічні засоби комунікації.

Література:

1. Куцяк В. Особисті фінанси населення та їх роль в ринковій економіці держави. *Світ фінансів*. 2012. Вип. 3 (32). С. 97–100.

2. Савенок В. С. Как составить личный финансовый план. Путь к финансовой независимости. СПб.: Питер, 2006. 189 с.

Гринюк Оксана Павлівна

ст. гр. Фзм-21, ТНЕУ

Науковий керівник – к.е.н., доцент Булавинець В. М.

УПРАВЛІННЯ БОРГОВИМИ РИЗИКАМИ В УКРАЇНІ

Світова економічна думка уже не одне десятиліття намагається досягти компромісу у питаннях щодо ролі держави, визначення оптимальних масштабів державної діяльності, обґрунтування доцільності втручання чи невтручання держави у соціально-економічні процеси, а, відтак щодо прийняття фінансових рішень з питань бюджетної розбалансованості.

Останніми роками, як в Україні, так і в зарубіжних країнах, спостерігається тенденція щодо посилення навантаження на державні фінанси. Зазначене обумовлено зниженням ділової активності та дієвості валютно-кредитного регулювання, нагромадженням ризиків у фінансовій сфері, збільшенням соціальних зобов'язань. Збільшення навантаження на державні фінанси призвело до загострення проблем із залученням доходів на світових і вітчизняних ринках. Водночас, можливості відповідного зменшення видаткової частини бюджету виявились обмеженими. Наслідком чого стало зростання обсягів фінансування бюджету шляхом залучення позикових ресурсів та швидке нагромадження державного боргу. В таких умовах знижується ліквідність державних фінансів, поглиблюється залежність країни від світових ринків, а також обмежуються можливості органів державного управління у виборі заходів реагування на нові зовнішні та внутрішні виклики.

За результатами аналізу практики формування державного боргу та управління борговими ризиками в Україні можна сформулювати низку висновків:

– в сучасних умовах внутрішні запозичення є одним із вагомих джерел позикового фінансування державних потреб. Водночас, позики на внутрішньому ринку розглядаються сучасними економістами як дієвий

інструмент регулювання пропорцій грошово-кредитної політики, а саме грошового обігу, рівня процентних ставок за кредитами, обмінного курсу національної грошової одиниці та ін. Втім, в Україні через нерозвиненість фінансового ринку, залучення внутрішніх позик мало обмежене застосування;

– масштаби використання зовнішніх запозичень для фінансування потреб держави значною мірою визначаються макроекономічною динамікою в Україні, а також особливостями співпраці уряду з іноземними кредиторами. У зв'язку з погіршенням економічної ситуації в країні в період економічної кризи 2008-2017 рр., уряд був змушений звернутися до практики залучення коштів через отримання системних кредитів від МВФ, а також емісії ОЗДП;

– основу зовнішнього державного боргу України складає заборгованість перед міжнародними фінансовими організаціями економічного розвитку. Свого «пікового» значення зобов'язання перед МФО досягли у 2017 р. – 372 млрд. грн., що пояснюється активною співпрацею з МВФ в рамках подолання економічної кризи та відновлення захоплених територій. Зазначене обумовлює вагоме зростання боргового навантаження, що виступає одним з базових факторів гальмування розвитку економіки країни.

Основними причинами зростання обсягу державного боргу в 2014–2017 рр. стали наступні:

– політична криза, анексія АР Крим та тривалий військовий конфлікт на сході країни;

– глибока економічна рецесія, викликана перегрупуванням економічних зав'язків з міжнародними партнерами та руйнуванням інфраструктури та промислових об'єктів на частині території країни;

– фінансування за рахунок державних запозичень дефіциту державного бюджету, зростання якого обумовлене в значній мірі збільшенням видатків на оборону та обслуговування державного боргу;

– необхідність потужної державної підтримки державних підприємств та банків, зокрема НАК «Нафтогаз України» тощо.

Підсумовуючи дослідження зарубіжного досвіду формування державного боргу, управління ризиками та окреслюючи пріоритетні напрями вдосконалення боргової політики на перспективу, можемо сформулювати наступні висновки. У практиці інших країн державний борг розглядають як дієвий важіль макроекономічного регулювання, інструмент проведення стабілізаційної політики, стимулювання або стримування темпів економічного зростання. Його головною метою є задоволення потреб уряду у коштах, а також виконання його зобов'язань за платежами при мінімальних витратах у середньо- і довгостроковій перспективі. Більшість країн, які досягли успіху в питанні зниження

боргового навантаження, використовують тактику активного управління державним боргом, яка передбачає неперервне пристосування його параметрів до кон'юнктури фінансового ринку. Проведене дослідження вказало, що для країн Заходу нині характерне активне впровадження інноваційних методів та інструментів боргового менеджменту, що дає можливість здійснювати ефективне управління борговим портфелем держави. Серед оригінальних інструментів боргового менеджменту, які доцільно було б запозичити у вітчизняну практику, слід зарахувати лімітування державного боргу (встановлення системи обмежень щодо обсягу та структури запозичень), розробка правил планування боргових показників з використанням бенчмаркінгу, а також таргетування витрат на обслуговування боргу.

Вдосконалення боргової політики в Україні вимагає реалізації комплексу заходів, спрямованих на коригування правового забезпечення, а також організації розробки та реалізації управлінських рішень у царині боргових операцій. Головні завдання, які стоять на сьогодні перед урядом у питанні підвищення ефективності боргової політики, полягають у виробленні дієвих обмежень для унеможливлення проведення урядом агресивної і непродуманої боргової політики; законодавчому закріпленні граничних та оптимальних параметрів боргового тягаря; чіткому розмежуванні компетенції органів влади у питанні управління державним боргом; радикальному підвищенні ефективності використання позичених коштів; пошуку способів для диверсифікації інструментарію запозичення коштів та управління наявними борговими зобов'язаннями. Для реалізації цих завдань потрібно:

- провести інституційне розмежування запозичень, отримуваних з метою обслуговування та погашення державного боргу, та запозичень на цілі розвитку. Такий інституційний механізм дасть змогу: перевести фінансування частини видатків розвитку на кредитну основу; забезпечити контроль за цільовим характером та ефективністю реалізації гарантованих державою кредитів; узгодити та контролювати виконання інвестиційних програм, які зараз здійснюються за рахунок спеціального фонду бюджету; сформувати, з використанням ринкових інструментів оцінювання ефективної вартості запозичень, оптимальний обсяг державних запозичень понад потреби, обумовлені необхідністю обслуговування державного боргу; забезпечити довгострокове фінансування інвестиційних програм держави на основі Програми державних інвестицій;

- забезпечити обґрунтоване визначення і законодавче закріплення граничних та оптимальних параметрів боргового тягаря для держави. Йдеться не лише про чіткі вимоги щодо припустимого розміру боргу, а також про обмеження щодо вартості, терміну і валюти залучених ресурсів, що дасть змогу застосувати більш широкий спектр інструментів

управління державними зобов'язаннями. Поряд з цим, варто зменшити обсяги запозичень на внутрішньому ринку, адже надмірна активність уряду щодо залучення коштів з внутрішніх джерел має наслідком збільшення вартості та вичерпання вільних фінансових ресурсів, що призводить до витіснення приватних інвестицій. Бюджет та реальний сектор економіки не повинні бути конкурентами за кредитні ресурси на внутрішньому ринку;

– забезпечити диверсифікацію інструментів залучення боргових ресурсів. Наразі Україна використовує ОВДП, ОЗДП та позики міжнародних фінансових організацій, хоча має значний потенціал диверсифікації запозичень у межах країни. У цьому ракурсі досить ефективним інструментом можуть стати: державні облігації, номіновані в іноземній валюті; облігації та казначейські зобов'язання, які розміщуються серед населення; індексовані, амортизаційні облігації. Особливу увагу слід приділити розробці боргових інструментів, орієнтованих на так званих «пасивних» інвесторів – пенсійні та інвестиційні фонди, страхові компанії. Саме інституційні інвестори, акумулюючи кошти дрібних вкладників та фізичних осіб, є одними з основних покупців державних облігацій у країнах з розвинутою економікою. Іншим об'єктом уваги має стати поширення боргових інструментів для розповсюдження серед населення, що дасть змогу мінімізувати негативний вплив державних позик на ринок позикового капіталу, а також матиме позитивні наслідки неекономічного характеру.

Грицишина Ірина Ігорівна

ст. гр. Фм-21, ТНЕУ

Науковий керівник – к.е.н., доцент Мелих О. Ю.

ОСОБЛИВІСТЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ ДЕРЖАВНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ ТА ЇХ РОЛЬ В ФОРМУВАННІ ДОХОДІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ

Як би стрімко не розвивався приватний сектор економіки, сучасне суспільство навряд чи можна уявити без державних підприємств, установ і організацій. Особливістю вітчизняних державних підприємств є те, що окрім виконання певних соціальних функцій, вони виступають джерелом надходжень до Державного бюджету України. Зокрема, у 2017 р. доходи від власності та підприємницької діяльності становили 46,8% усіх неподаткових надходжень до державного бюджету (рис. 1).